

РЕЦЕНЗІЯ

**доктора педагогічних наук, професора Андрощук Ірини Василівни
на дисертаційне дослідження Діденка Ростислава Олександровича
на тему «Підготовка майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в
системі стратегічних комунікацій»,
подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки,
галузь знань 01 Освіта/Педагогіка**

Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науково-дослідними темами. Важливість проблеми підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій зумовлена трансформацією сучасного міжнародного середовища, у якому стратегічні комунікації стали одним із ключових інструментів реалізації зовнішньої політики, забезпечення інформаційної безпеки, формування міжнародного іміджу держави та протидії дезінформації. У сучасних умовах міжнародні відносини характеризуються високим рівнем інформаційної взаємодії, активним використанням цифрових платформ, мережевих комунікацій і медіатехнологій, що суттєво впливає на процеси міжнародного співробітництва, дипломатичної діяльності та прийняття політичних рішень. Науковці наголошують, що інформація та комунікація перетворилися на стратегічний ресурс, який визначає характер сучасних безпекових і геополітичних процесів.

Особливої значущості проблема набуває в умовах гібридних загроз, інформаційних воєн і цифровізації міжнародної політики. Після початку російської агресії проти України стратегічні комунікації стали важливим складником державної політики та міжнародної взаємодії, спрямованої на протидію дезінформації, консолідацію міжнародної підтримки України, забезпечення національної стійкості та захист інформаційного простору. Відмітимо, що ефективність сучасної дипломатії дедалі більше залежить від здатності держави здійснювати цілеспрямовану комунікаційну політику, використовувати механізми публічної та цифрової дипломатії, а також оперативно реагувати на інформаційні виклики.

Водночас сучасна система підготовки фахівців міжнародних відносин потребує оновлення з урахуванням нових професійних вимог. Майбутній фахівець повинен володіти не лише знаннями у сфері міжнародної політики та дипломатії, а й навичками стратегічного планування комунікацій, кризового реагування, міжкультурної взаємодії, медіаграмотності, аналізу інформаційних потоків і використання цифрових технологій у професійній діяльності. Це зумовлює необхідність наукового обґрунтування підходів до підготовки здобувачів вищої освіти до роботи в системі стратегічних комунікацій як важливої складової сучасної міжнародної діяльності.

Дослідження проведено відповідно до тематичного плану науково-дослідницьких робіт Хмельницького національного університету у межах науково-дослідної роботи «Психолого-педагогічні засади професійно-особистісного розвитку фахівців в умовах трансформації суспільства» (номер

державної реєстрації 0125U003711). Тема роботи затверджена вченою радою Хмельницького національного університету (протокол № 3 від 27.10.2022 р.).

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечується логікою подання поняттєвого апарату дослідження: об'єкта, предмета, мети дослідження, послідовним розв'язанням поставлених завдань, репрезентативністю джерельної бази, широкою апробацією дослідження: наукові положення, результати дослідження апробовані науково-практичних конференціях різного рівня.

Значення для науки і практики отриманих результатів. Дисертаційна робота містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати у сукупності розв'язують актуальну наукову проблему.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що: *уперше* обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій (створення когнітивно-розвивального освітнього середовища із використанням сучасних цифрових технологій для формування глибоких знань у сфері міжнародних комунікацій; організація практико-орієнтованого навчання шляхом моделювання контексту майбутньої професійної діяльності; інтеграція професійно-особистісного розвитку студентів шляхом наставництва, фасилітації та peer-to-peer навчання; формування ціннісних орієнтирів та етичної відповідальності через аналіз різних моральних дилем у міжнародних комунікаціях; задіявання комплексної системи оцінювання, що враховує аналітичні звіти, практичні кейси, портфоліо комунікаційних стратегій та рефлексивний аналіз); визначено сутність поняття «професійна готовність майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій» (комплексна характеристика, яка охоплює сукупність знань, умінь, навичок, особистісних якостей та ціннісних орієнтацій, необхідних для ефективного виконання професійних обов'язків у системі стратегічних комунікацій, і забезпечує здатність фахівців аналізувати, розробляти та впроваджувати комунікаційні стратегії, взаємодіяти з різними культурними і соціальними групами, реагувати на виклики інформаційної безпеки, а також відстоювати національні інтереси на міжнародному рівні); *удосконалено* діагностичний апарат для з'ясування стану сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій завдяки використанню критеріїв (пізнавального, функціонального, професійно-психологічного та аксіологічного), відповідних їм показників і характеристики рівнів (низького, середнього, високого та експертного); *подальшого розвитку* набули положення про зміст і структуру професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій як єдності когнітивного, діяльнісного, професійно-особистісного і ціннісного компонентів та особливості її формування, визначення сутності поняття «система стратегічних комунікацій» (комплексний підхід до планування, упровадження й оцінки комунікаційних стратегій, спрямованих на досягнення довгострокових цілей організації або держави через цілеспрямоване використання інформації та комунікаційних

засобів, що охоплює низку ключових компонентів, які забезпечують ефективну взаємодію з внутрішньою і зовнішньою аудиторіями).

Практичне значення результатів дослідження полягає в: розробленні та впровадженні в систему професійної підготовки методичних рекомендацій науково-педагогічним працівникам щодо підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій; розробленні проблемних завдань різних рівнів складності для набуття вмінь і навичок розв'язувати типові та нестандартні професійні ситуації у сфері стратегічних комунікацій для використання під час викладання навчальних дисциплін «Інтеграційні/деінтеграційні процеси та світова політика», «Ділові переговори та конфліктологія в міжнародних відносинах».

Одержані результати дослідження можуть бути використані в системі професійної підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин, а також за умов адаптації розроблених матеріалів – для проведення занять із професійної підготовки з різними категоріями фахівців, на курсах підвищення кваліфікації.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Львівського національного університету імені Івана Франка (акт № 735-У від 28.02.2025 р.), Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (акт № 307 від 02.06.2025 р.), Хмельницького національного університету (акт № 67-01-48 від 13.01.2026 р.), Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (акт № 0157 від 19.01.2026 р.).

Робота містить анотації українською та англійською мовами, вступ, три розділи, висновки до розділів, загальні висновки, список використаних джерел (240 найменувань, із них 43 – іноземною мовою), 19 додатків. Загальний обсяг роботи становить 292 сторінки, із них основного тексту – 185 сторінок. Дисертація ілюстрована 17 рисунками, 14 таблицями.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. У вступі правильно, чітко й конкретно виписано методологічний апарат дослідження, при цьому мета й завдання погоджені зі структурою та висновками роботи, а здійснений огляд проблеми дозволив представити здобуті результати.

У першому розділі – **«Теоретичні основи підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій»** – обґрунтовано проблему дослідження й актуальність її вирішення, узагальнено вітчизняний та зарубіжний досвід підготовки майбутніх фахівців до роботи в системі стратегічних комунікацій, визначено сутність, структуру і зміст поняття «професійна готовність майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій».

Наукову цінність становлять результати аналізу теоретико-методологічних засад та поняття «стратегічні комунікації», яке потрактовується як скоординоване і належне використання комунікативних можливостей держави – публічної дипломатії, зв'язків із громадськістю, військових зв'язків, інформаційних та психологічних операцій, заходів, спрямованих на просування цілей держави. За результатами аналізу й узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвіду Діденко Р.О. виокремлено основні тенденції, характерні для професійної підготовки фахівців міжнародних відносин до роботи в системі

стратегічних комунікацій: інтеграція міждисциплінарного підходу, яка дозволяє майбутнім фахівцям краще розуміти комплексність стратегічних комунікацій; сучасні освітні програми активно інтегрують цифрові інструменти та технології, такі як соціальні медіа, аналіз великих даних і штучний інтелект, що сприяє розвитку навичок, необхідних для роботи у цифровому інформаційному просторі; зростає увага до практичного аспекту навчання через симуляції, рольові ігри, стажування та співпрацю з міжнародними організаціями; у зв'язку з глобалізацією навчальні програми все більше фокусуються на міжнародних стандартах і практиках, що дозволяє студентам бути конкурентоспроможними на світовому ринку праці; зростає значення етичних аспектів стратегічних комунікацій, особливо у контексті поширення фейкових новин і маніпуляцій інформацією, тому в зарубіжних університетах і провідних ЗВО України навчання студентів передбачає вивчення питань, які стосуються професійної етики та соціальної відповідальності; поширення набуло кураторство (наставництво), що дозволяє студентам отримувати поради від досвідчених фахівців та адаптувати свої навички відповідно до потреб ринку.

Заслуговує схвалення уточнене автором поняття «професійна готовність майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій», яке визначено як це комплексну характеристику, яка охоплює сукупність знань, умінь, навичок, особистісних якостей та ціннісних орієнтацій, необхідних для ефективного виконання професійних обов'язків у системі стратегічних комунікацій, і забезпечує здатність фахівців аналізувати, розробляти та впроваджувати комунікаційні стратегії, взаємодіяти з різними культурними і соціальними групами, реагувати на виклики інформаційної безпеки, а також відстоювати національні інтереси на міжнародному рівні.

Науково обґрунтовано структуру професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій, яка уміщує такі виокремлені компоненти: когнітивний, діяльнісний, професійно-особистісний та ціннісний.

У *другому розділі – «Науково-методичні засади підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій»* – подано методику виконання дослідження, визначено критерії, показники та рівні сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій, висвітлено результати дослідження стану її сформованості на констатувальному етапі педагогічного експерименту, обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій.

Автором розроблено методику дослідження, яка уміщує шість етапів: теоретично-пошуковий, теоретико-методологічний, організаційно-підготовчий, експериментально-дослідницький, аналітико-узагальнювальний, впроваджувально-розповсюджувальний. Педагогічний експеримент організовано впродовж трьох етапів – констатувального, формувального та контрольного (порівняльного)

Обґрунтовано й схарактеризовано критерії, показники і рівні сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. Діденком Р.О. визначено такі критерії: пізнавальний (когнітивна сфера – знання зі спеціальності, знання специфіки стратегічних комунікацій), функціональний (діяльнісна сфера – вміння і навички, що забезпечують готовність майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій), професійно-психологічний (професійно-особистісний компонент – індивідуально-психологічні особливості, професійно важливі якості, риси характеру, мотиви професійної діяльності) та аксіологічний (ціннісна сфера – ціннісні орієнтації, переконання та ставлення, що визначають професійну поведінку і взаємодію фахівця). Відмітимо, що кожний критерій детально розкрито через показники, які відображають його сутність і практичну значущість.

Заслуговують схвалення обґрунтовані дослідником педагогічні умови підготовка майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій: створення когнітивно-розвивального освітнього середовища із використанням сучасних цифрових технологій для формування глибоких знань у сфері міжнародних комунікацій; організація практико-орієнтованого навчання шляхом моделювання контексту майбутньої професійної діяльності; інтеграція професійно-особистісного розвитку студентів шляхом наставництва, фасилітації та peer-to-peer навчання; формування ціннісних орієнтирів та етичної відповідальності через аналіз різних моральних дилем у міжнародних комунікаціях; задіювання комплексної системи оцінювання, що враховує аналітичні звіти, практичні кейси, портфоліо комунікаційних стратегій та рефлексивний аналіз.

У третьому розділі – **«Організація і результати формувального етапу експерименту»** – подано зміст і методику формувального етапу експерименту, результати дослідно-експериментальної роботи з підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій та відповідні методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам.

Позитивно оцінюємо методику підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій, яку дослідник представив як цілісну, науково обґрунтовану педагогічну систему, що охоплює сукупність принципів, форм, методів, прийомів, засобів і педагогічних умов, спрямованих на формування у здобувачів вищої освіти професійних знань, умінь і компетентностей, необхідних для ефективної діяльності у сфері стратегічних комунікацій у контексті сучасного міжнародного безпекового та інформаційного середовища. Науково цінним є те, що ця методика ґрунтується на міждисциплінарному підході, який поєднує елементи педагогіки, політичної науки, комунікації, міжнародного права, психології та кібербезпеки, а її впровадження передбачає інтеграцію теоретичної підготовки з практико-орієнтованими формами навчання в умовах наближених до повсякденної комунікативної взаємодії на міждержавному та міжінституційному рівнях.

Порівняльний аналіз результатів констатувального та контрольного етапів дослідження виявив статистично достовірне підвищення рівнів професійної

готовності за всіма критеріями, що свідчить про доцільність і результативність обраної моделі педагогічного впливу. Підсумки проведеного педагогічного експерименту свідчать про позитивну залежність між рівнем сформованості компонентів професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій та впровадженням в освітній процес ЗВО обґрунтованих педагогічних умов, спрямованих на їх формування.

Повнота викладу матеріалу дисертації у наукових публікаціях. Основні результати за темою дисертації опубліковано у 15 наукових працях, із них 5 наукових статей (1 – у співавторстві) – у фахових виданнях України в галузі педагогіки (усі видання входять до міжнародних наукометричних баз даних), 9 публікацій – у збірниках матеріалів наукових конференцій, 1 методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Високо оцінюючи рецензовану дисертацію привертаємо увагу до окремих аспектів, що потребують уточнення, пояснення, корекції, а саме:

1. Дещо не коректно, на нашу думку, питання 2.3 Стан сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій на констатувальному етапі експериментального дослідження» презентувати саме у другому розділі «Науково-методичні засади підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій», так як стан сформованості не відноситься до науково-методичних засад. Логічніше, на нашу думку, це питання було висвітлити у першому розділі дослідження.

2. Характеризуючи першу педагогічну умову – створення когнітивно-розвивального освітнього середовища із використанням сучасних цифрових технологій для формування глибоких знань у сфері міжнародних комунікацій., доцільно було більше уваги приділити створенню когнітивно-розвивального середовища, а не лише формам організації навчальної діяльності.

3. У додатках роботи доцільно було представити інтерактивні лекції, рольові та ділові ігри, кейси, що забезпечили підготовку майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій у ході експерименту.

4. Заслуговує схвалення представлений аналіз освітньо-професійних програм закладів вищої освіти України за спеціальністю «Міжнародні відносини», разом з тим, вважаємо, що доцільно було в роботі більше уваги приділити висвітленню підготовки фахівців міжнародних відносин за кордоном.

Утім, висловлені зауваження мають дискусійний характер і не знижують науково-теоретичну і практичну цінність дисертаційної роботи.

Загальний висновок. Рецензована робота є завершеною, самостійною науковою працею, що містить наукові результати, яким властива наукова новизна, теоретичне і практичне значення, що свідчить про оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності та особистий внесок здобувача у вирішення проблеми підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій.

Дисертаційне дослідження Діденка Ростислава Олександровича на тему «Підготовка майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій», подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта / Педагогіка повністю відповідає вимогам пп.6, 7, 8, 9 «Порядку присудження доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 р. № 44 та «Вимогам до оформлення дисертації», затвердженими наказом МОН України від 12.01.2017 р. № 40 та рекомендується до подання для розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді й присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка.

Рецензент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри технологічної та
професійної освіти і декоративного мистецтва
Хмельницького національного університету

Ірина АНДРОЩУК

Підпис Ірини Андрощук засвідчую

Проректор з наукової роботи

Олег СИНЮК